

Kształcenie językowe w szkole wyższej

Language education in the universities

Słowa kluczowe: języki obce, edukacja ustawiczna, technologie kształcenia, metody nauczania, problemy.

Key words: foreign languages, continuing education, technology of learning, methods of learning, problems.

Abstract: The article presents the individual stages of linguistic continuing education. The goals, technologies and methods as well as the problems of teaching foreign languages at particular stages of education are also discussed. The article also deals with the purposefulness and importance of lifelong learning of foreign languages.

Wprowadzenie. W procesie kształcenia językowego na studiach wyższych zachodzi wiele zmian spowodowanych przez wprowadzenie w życie założeń Procesu Bolońskiego. Podpisana w 1999 roku przez przedstawicieli 29 krajów Europy Deklaracja Bolońska przewiduje unifikację jakości kształcenia w Europie oraz utworzenie wspólnej przestrzeni edukacyjnej. W tym celu na studiach wyższych został przyjęty system oparty na dwóch głównych cyklach kształcenia: I stopień studiów (licencjackich/inżynierskich), trwający minimum trzy lata i II stopień studiów (magisterskich) – nie mniej niż 2 lata. Zmiany zachodzące w systemie kształcenia na studiach wyższych dotyczą również procesu nauczania języków obcych. W dzisiejszych czasach znajomość języków nabiera coraz większego znaczenia, posługiwanie się językami obcymi w czasach globalizacji potrzebne jest praktycznie na każdym etapie życia człowieka. Dla tego też uczenie się języków powinno zająć odpowiednio ważne miejsce w ogólnym systemie edukacji ustawicznej.

Głównym założeniem w procesie nauczania języków obcych na studiach wyższych powinno być maksymalne zbliżenie kształcenia językowego do przyszłej działalności zawodowej studentów. Praca z informacją w każdym języku wymaga ukształtowania określonych umiejętności intelektualnych, np. umiejętności analizowania informacji, wybierania potrzebnych faktów, ich logicznego uporządkowania, wysuwania argumentów itp. Rozpoczynając pracę w obcojęzycznej grupie, w komunikacji z zagranicznymi kolegami młody specjalista powinien umieć precyzyjnie formułować swoje myśli w języku obcym w pisemnej i ustnej formie. Kształtowanie współczesnego specjalisty

posiadającego zdolności twórcze, umiejętność kreatywnego oraz krytycznego myślenia, kompetencję zawodową, zdolność podjęcia decyzji w zmieniających się sytuacjach, zakłada wykorzystanie w procesie kształcenia językowego metod aktywizacji i problematyzacji. Metody te pozwolą przyszłym specjalistom na kształtowanie określonych modeli badań naukowych, podejmowania decyzji, które w przyszłości będą mogli wykorzystać nie tylko w pracy zawodowej, ale i poza nią, w każdej sferze swojego życia. Problemowość w nauczaniu języków obcych klaruje się przy porównaniu kultury języka obcego do ojczystego, co pozwala na kształtowanie nie tylko kompetencji komunikatywnej, lecz również socjokulturowej.

Studia licencjackie. Obecnie I etap przygotowania obcojęzycznego na studiach wyższych realizowany jest w ciągu czterech semestrów łącznie w wymiarze 120 godzin zajęć audytoryjnych w formie ćwiczeń. Podstawowym celem na tym etapie jest podwyższenie poziomu opanowania języka obcego osiągniętego na poprzednim stopniu edukacji, czyli w szkole średniej. Na I etapie nauki języka na studiach wyższych student powinien nabyć kompetencje komunikatywne do rozwiązywania komunikatywnych zadań w rozmaitych kierunkach działalności powszechnej, kulturowej lub naukowo-badawczej. Problemem jednak jest tu właśnie poziom znajomości języka obcego wyniesiony ze szkoły średniej. Osiągnięcie wymaganego poziomu B2 zgodnie z Europejskim Systemem Kształcenia Językowego jest bardzo silnie uzależnione od wstępnych umiejętności kandydatów. A to bardzo często jest zbyt niski poziom znajomości języków obcych wśród maturzystów. Trudno się nie zgodzić z prof. H. Komorowska, która uważa, że nauka pierwszego języka rozpoczyna się późno, bardzo późno – często dopiero w toku nauki w liceum – rozpoczyna się nauka drugiego języka obcego, zajęcia odbywają się w grupach o ogromnie zróżnicowanym poziomie, brakuje ciągłości pomiędzy poszczególnymi etapami edukacji, obserwujemy stałe „wyrównywanie” poziomu i powtarzanie materiału. Do tego w Polsce przyjęto kuriozalną granicę 30% w teście jako wyznacznik pozytywnego wyniku w systemie nowej matury. Jednak na świecie typowa dla klasycznego testu granica uznania testu za zaliczony to 60%. Trudno więc cieszyć się procentowym udziałem uczących się, których egzamin maturalny z języka obcego został uznany za pomyślnie zdany (Komorowska H., 2009).

Proces nauczania języka obcego w szkole wyższej obok realizacji treści programowych powinien zakładać również rozwój zdolności studentów do samokształcenia, rozwój ich umiejętności kognitywnych i badawczych, rozwój kultury informatycznej oraz ukształtowanie tolerancji i szacunku do wartości duchowych różnych narodów. Treści nauczania stanowią jeden z najważniejszych problemów metodyki i powinny zawierać odpowiedź na pytanie: „czego uczyć?”. Jednak wiedząc „czego uczyć”, nauczyciel powinien również wiedzieć „po co uczyć?”, czyli mieć precyzyjnie określone cele oraz „jak uczyć?”, czyli posługiwać się odpowiednimi technologiami nauczania. Wyraz „technologia” oznacza zbiór sposobów stosowanych w jakimś konkretnym fachu. W związku z tym „technologia nauczania” jest to zbiór najbardziej racjonalnych sposobów pozwalających z powodzeniem realizować postawione cele edukacyjne,

w naszym przypadku jest to kształcenie językowe na studiach wyższych w systemie edukacji ustawicznej. Pojęcie technologia nauczania lub, jak jest to przyjęte obecnie, technologia kształcenia w literaturze pedagogicznej występuje w różnych znaczeniach. Bardzo często technologia kształcenia w literaturze pedagogicznej jest utożsamiana z wykorzystaniem technicznych środków służących do wykonania i odtwarzania poszczególnych informacji w procesie dydaktycznym. Twórcą polskiej szkoły technologii kształcenia jest profesor Leon Leja z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Teoria technologii kształcenia według L. Lei opiera się na założeniach psychologii kognitywnej. Jest to technologia personalistyczna, traktująca uczącego się jako aktywny podmiot, a nauczyciela jako inspiratora i organizatora procesu nauczania-uczenia się, wspomagającego rozwój ucznia.

W tym celu w procesie kształcenia językowego na studiach wyższych wykorzystywane są następujące technologie edukacyjne:

- komunikatywne,
- interaktywne,
- intensywne,
- projektowe.

Celem zastosowania technologii komunikatywnej jest nabycie przez studentów umiejętności adekwatnego reagowania w różnorodnych sytuacjach życiowych. Studenci powinni być przygotowani do wykorzystania języka w realnej komunikacji poza salą wykładową, np. podczas podróży i zwiedzania kraju języka, którego się uczą, podczas przyjęcia gości zagranicznych u siebie lub w korespondencji w języku obcym. Technologia komunikatywna realizuje się na podstawie zadań o charakterze komunikatywnym z wykorzystaniem niezbędnych do tego ćwiczeń. W procesie kształcenia komunikatywnego praktycznie wszystko zależy od ćwiczeń, w których odzwierciedla się cała koncepcja nauczania. Mogą to być dialogi, opowiadania trzeciej osoby, opis wydarzeń, przedmiotów, osób, komentarze itp. Aby wykształcić umiejętność komunikowania się w języku obcym, należy nauczyć się wybierać odpowiedni styl wypowiedzi z wykorzystaniem najbardziej efektywnych środków językowych (Bajkova, 2014).

Wykorzystanie interaktywnych technologii szczególnie skuteczne jest w przyspieszonym nauczaniu języków obcych. Uwzględniając niedużą liczbę godzin przeznaczonych na naukę języków obcych na I etapie kształcenia (120 h), stosowanie technologii interaktywnych jest jak najbardziej wskazane. Metoda interaktywna oznacza współdziałanie. Jest ona ukierunkowana nie tylko na współdziałanie studentów z wykładowcą, lecz również studentów między sobą oraz na dominowanie aktywności uczących się w trakcie procesu kształcenia. Rola nauczyciela przy tym ogranicza się do ukierunkowania działań studentów na osiągnięcie celu zajęcia. Zajęcia przeprowadzane wg technologii interaktywnej pozwalają wszystkim studentom włączyć się do aktywnej pracy, uwzględniając przy tym, że każdy student według swoich możliwości będzie mógł uczestniczyć w rozwiązywaniu zadań. W rezultacie słabsi studenci nabierają większej pewności swoich sił, podczas gdy silniejsi dostają możliwość pomocy kolegom w zrozumieniu materiału. Przy tradycyjnym nauczaniu podstawowymi oraz najbardziej

kompetentnymi źródłami wiedzy są nauczyciel i podręcznik, natomiast w pracy wg technologii interaktywnej nauczyciel występuje w roli organizatora samodzielnej pracy poznawczej studentów, ich konsultantem i pomocnikiem. Studenci czerpią wiedzę dzięki swojej aktywnej pracy poznawczej. W procesie tej pracy kształtują się ich nawyki komunikatywne, zdolność do współpracy, rozwija się myślenie krytyczne, co jest niezbędne w przyszłej działalności zawodowej.

Intensywne technologie przewidują system technologii pedagogicznych sprzyjających efektywnemu przyswojeniu dużej ilości materiału w ciągu przeznaczonego czasu dzięki intensyfikacji pracy, czyli pracować bardziej intensywnie z większą wydajnością, nadążać zrobić więcej nie dzięki zwiększeniu czasu, lecz dzięki rosnącym umiejętnościom rozwiązywania postawionych zadań (Mamedova, 2011). Jednym z rodzajów intensywnych technologii nauczania języków obcych jest nauczanie współpracy. Głównym celem tej technologii jest stworzenie warunków do aktywnej wspólnej pracy studentów w różnorodnych sytuacjach ćwiczeniowych. W trakcie zajęć wg tej technologii studenci pracują w niedużych grupach po 3–4 osoby, które dostają wspólne zadanie. Rola każdego uczestnika zostaje wyznaczona. Natomiast wiodącą rolę niewątpliwie odgrywa nauczyciel (Kitajgorodskaja, 2009). Nauczanie współpracy daje możliwość ciągłego wciągania zarówno wszystkich, jak i poszczególnych studentów do wspólnych działań. Podstawowe formy wspólnych działań to:

1. Rozwiązanie zadania komunikatywnego w parach. Pary pracują jednocześnie, po czym wykonana praca zostaje omówiona.
2. Rozwiązywanie zadań przez małe grupy (po 3–4 os.). W tym przypadku nauczyciel powinien wyjaśnić zadanie dla każdej grupy w taki sposób, żeby wyniki pracy każdej z grup uzupełniały się nawzajem, dzięki czemu można byłoby znaleźć wspólne rozwiązanie.
3. Rozwiązanie zadania komunikatywnego wspólnie, czyli ustalenie jedynego wspólnego rozwiązania.
4. Współzawodnictwo między grupami.

Trzeba podkreślić, że w warunkach nietradycyjnych metod pracy studenci czują się bardziej komfortowo. Nie boją się popełniać błędów, ponieważ wiedzą, że nie dostaną za to złej oceny. Wszystkie problemy rozwiązuje się wspólnie, co również pomaga pokonać barierę językową. Można stwierdzić, że stosowanie technologii intensywnych i interaktywnych sprzyja efektywnemu przyswojeniu materiałów naukowych.

W ostatnich latach coraz szersze rozpowszechnienie w nauczaniu języków obcych znajduje technologia projektowa. Pozwala ona na racjonalne wykorzystanie wiedzy teoretycznej i jej praktyczne zastosowanie przy rozwiązywaniu konkretnych problemów. Działalność projektowa daje możliwość studentom występować w roli autorów projektów, zwiększa potencjał twórczy oraz sprzyja poszerzeniu wiedzy językowej. Popularność technologii projektowej uwarunkowana jest tym, że dzięki swojej istocie dydaktycznej pozwala ona studentom na samodzielne kształtowanie swojej wiedzy oraz zastosowania jej w celu rozwiązywania poznawczych i praktycznych zadań a także orientacji w przestrzeni informatycznej. Metoda projektów ma szereg zalet

w porównaniu z metodami tradycyjnymi: po pierwsze rośnie motywacja uczenia się języka obcego, po drugie otwiera się przestrzeń do twórczej i kreatywnej działalności. Więc jedną z najbardziej ambitnych i skutecznych metod edukacji jest projekt, czyli samodzielna praca studentów – indywidualna lub zespołowa – nad zadaniem. W pracy nad projektem niezastąpiony jest komputer. Obecnie już nie budzi wątpliwości konieczność wykorzystania komputerów w procesie nauczania języków obcych. Z punktu widzenia informatycznego sztuka nauczania w tym przypadku może być rozpatrywana jako najbardziej efektywna forma komunikowania się ucznia „z wiedzą”, a głównym zadaniem współczesnej edukacji jest – nauczyć zdobywać wiedzę, klasyfikować i wykorzystywać ją w życiu codziennym. Jeśli rozpatrywać komputery nie tylko jako narzędzie wspomagające proces naukowy a jako urządzenie, które jest w stanie wykonywać funkcje pedagogiczne, zawierać konkretną wiedzę oraz przekazywać ją w procesie dialogu z uczącym się, to można wyróżnić 3 sposoby wykorzystania komputerów w procesie nauczania (Naumov, 1999):

1. Komputer – pomocnik nauczyciela. W tym przypadku proces nauczania budowany jest zgodnie z tradycyjnymi metodami przekazywania wiedzy od nauczyciela do uczącego się. Wykorzystywane w tym przypadku programy komputerowe tylko modelują niektóre zadania, tematy kursu szkoleniowego. Przeważa tu grupowa metoda nauczania w tradycyjnych grupach.
2. Komputer – nauczyciel. Przy takim podejściu tradycyjna metodyka także jest modelowana i wprowadza się twarde scenariusze nauczania. Z reguły takie kursy przeznaczone są dla indywidualnej nauki języka, najczęściej w warunkach pozaszkolnych.
3. Komputer – źródło wiedzy oraz „oceniający” wiedzę uczącego się. W tym przypadku wykorzystuje się pedagogikę alternatywną, gdy uczący się w oparciu o cele i swoje możliwości, na podstawie własnego doświadczenia wykorzystuje komputer jako źródło niezbędnej dla niego wiedzy. Takie podejście stosuje się zarówno w masowym, jak i indywidualnym procesie nauczania w ramach kształcenia na odległość.

Studia magisterskie. Cele i zadania II etapu kształcenia językowego na studiach magisterskich to nabywanie umiejętności w posługiwaniu się językiem obcym w działalności naukowej, zawodowej i badawczej oraz poszerzenie komunikacji międzykulturowej. Wymagania do poziomu opanowania języka obcego na tym etapie to umiejętność posługiwania się językiem obcym w sytuacjach komunikacji zawodowej oraz w sytuacjach związanych z problemami działalności naukowo-badawczej. Biorąc pod uwagę powyższe, zakładamy, że na studiach magisterskich student posiada wysoki stopień znajomości języka obcego, co najmniej poziom B2 według Europejskiego Systemu Kształcenia Językowego (ESKJ).

Na tym etapie w warunkach okrojonej liczby godzin (30 h) nauki języka obcego wydaje się celowym przeznaczenie tych godzin na pracę z tekstami autentycznymi przedstawionymi w uproszczonej formie. W tym celu nauczyciel opracowuje uproszczony wariant autentycznego wykładu, który nazywany jest oryginalnym. (Oryginalnym

wykładowcy nazywają tekst przeznaczony dla nieprofesjonalistów, który dotyczy naukowo-popularnego i naukowo-publicystycznego rodzaju stylu naukowego, natomiast tekst autentyczny napisany jest przez specjalistę i dla specjalisty, skierowany jest do osób należących do tej samej grupy społecznej, posiadających podstawę wiedzy w danej dziedzinie naukowej). W takim opracowanym tekście oryginalnym powinna być zawarta podstawowa terminologia i znane już studentom treści przedmiotowe. Po zakończeniu pracy z tekstem oryginalnym studenci otrzymują fragment autentycznego tekstu zaczerpniętego z klasycznego podręcznika przedmiotowego (Avdeeva, Vasiljeva, Levina, 2003). Jednym z poważnych problemów metodycznych występujących w pracy na tym etapie nauczania języka obcego jest to, że większość dzisiejszych specjalności naukowych jest bardzo wąska, niedostępna dla niespecjalisty, co utrudnia wybór aktualnego materiału, sposób jego prezentacji, zasadę jego organizacji i opanowanie przez studentów. Niemniej jednak zaznajomienie studentów z tekstami autentycznymi jest obowiązkiem nauczyciela.

Studia doktoranckie. Studia doktoranckie to jest III etap w systemie kształcenia ustawicznego. Na tym etapie studenci mogą i powinni sami dobierać sobie teksty związane z wybraną specjalnością, a także zgodnie ze swoimi zainteresowaniami. Należy wybierać takie teksty autentyczne, które zawierają ściśle specjalistyczne informacje gwarantujące osiągnięcie korzyści w postaci wiedzy fachowej. Wzrośnie tym samym zainteresowanie samym tekstem. Rola nauczyciela w tej sytuacji polega na monitorowaniu samodzielnej pracy studenta, która sprowadza się do szeroko rozumianego procesu przekładu tekstu autentycznego. Na tym etapie nauki języka w szkole wyższej należy wrócić do już zapomnianej, być może całkiem niesłusznie, metody gramatyczno-tłumaczeniowej. Podczas tłumaczenia tekstu z języka obcego na ojczysty można z powodzeniem rozwiązywać następujące zadania: 1) poszerzenie wiedzy językowej poprzez zestawienie języka obcego i polskiego w procesie tłumaczeniowym; 2) opanowanie terminologii specjalistycznej w języku obcym; 3) wytworzenie nawyków pracy ze słownikiem; 4) podniesienie poziomu przygotowania leksykalnego studentów zarówno z języka obcego, jak też polskiego; 5) zapoznanie z zasadami redagowania i formatowania wariantów przekładu pisemnego; 6) sporządzanie streszczeń tłumaczonego tekstu; 7) prezentacja tekstu (Cisowka, 2009). Oczywiście naszym celem nie jest szkolenie tłumaczy, lecz nauczanie doktorantów korzystania z profesjonalnej literatury obcej oraz słowników naukowych. Co roku w warunkach szybkiego postępu w poszczególnych dziedzinach naukowych pojawiają się dziesiątki nowych terminów, które nie występują w dostępnych na rynku słownikach. Im wyższy jest poziom wiedzy w określonej dziedzinie, im więcej jest nowych odkryć naukowych, tym więcej taka dziedzina zawiera nowych wąkospecjalistycznych terminów. Najczęściej jest tak, że słowniki techniczne nie nadążają uwzględniać te terminy, a wiele branż jeszcze nie posiada opracowanych słowników specjalistycznych. Wieloznaczność wyrażeń również nie ułatwia „tłumaczowi” zadania. W dzisiejszych czasach problem ten może w pewnym stopniu rozwiązać internet, jednak wyłącznie dzięki wnikliwej analizie tekstu przez uczącego się oraz umiejętnemu posługiwaniu się w tym celu wyszukiwarką internetową. W tekstach

specjalistycznych stosuje się terminy fachowe, specjalistyczną frazeologię, konwencjonalne sformułowania oraz określone reguły składni i kompozycji tekstu. Im większy jest zasób wiedzy fachowej i językowej doktoranta, tym bardziej adekwatny tekst przekładu jest on w stanie utworzyć. Na tym etapie pracy niewątpliwie jest ważna zarówno wiedza językowa, jak również fachowa.

Kursy podwyższenia kompetencji językowej kadry dydaktycznej. Kolejnym etapem kształcenia językowego w systemie edukacji ustawicznej są kursy podwyższenia kompetencji językowych kadry dydaktycznej uczelni. Obecnie praktycznie każda uczelnia wyższa ma w swojej ofercie wykłady lub inne formy zajęć dydaktycznych prowadzone w językach obcych, głównie w języku angielskim. W takich zajęciach udział biorą zarówno studenci zagraniczni, jak i polscy. Aby sprostać oczekiwaniom studentów jak również potencjalnych pracodawców konieczne jest doskonalenie umiejętności językowych kadry akademickiej. W tym celu uczelnie wyższe stwarzają szeroką ofertę kursów doskonalenia języków obcych, w tym również dla kadry dydaktycznej, bez czego osiągnięcie powyższego celu nie byłoby możliwe. Rozwój umiejętności językowych kadry dydaktycznej ma sprzyjać większej mobilności nauczycieli akademickich oraz intensywności wymiany międzynarodowej, co z kolei jest strategicznym kierunkiem Procesu Bolońskiego. Kadra dydaktyczna uczelni powinna odznaczać się takim poziomem znajomości języka obcego, przede wszystkim angielskiego, aby móc brać czynny udział w międzynarodowych konferencjach naukowych, publikować prace naukowe w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym, a także prowadzić zajęcia w językach obcych. Praca z grupą nauczycieli akademickich ma swoją specyfikę. Dorośli tworzą osobny kontyngent uczących się: charakteryzuje ich pragmatyczny stosunek do usług edukacyjnych oraz zależność pomiędzy edukacją a ich dominującymi zainteresowaniami. Kurs tego rodzaju znacząco odbiega od większości typowych kursów językowych zarówno ogólnych, jak i specjalistycznych ze względu na fakt, że wszyscy słuchacze są specjalistami w swoich dziedzinach. Takie zajęcia wymagają zindywidualizowanego podejścia i przygotowania typowego *tailor made course*, czyli kursu „szytego na miarę” (Deryńska, Durlik, Tanana-Nijazi, 2011). Na tym etapie nauki zazwyczaj nie sprawia trudności czytanie obcojęzycznych tekstów z zakresu specjalności. Natomiast problemem staje się mówienie, a w szczególności poprawna wymowa i intonacja. Ta kwestia wymaga intensywnej pracy. Styczność z dużą ilością fachowych tekstów w języku obcym oraz poznawanie form pisemnych poszczególnych wyrazów, poprzedzając mówienie, zakłóca poprawną wymowę i intonację. W rezultacie pojawiają się problemy w komunikacji językowej z ojczystymi użytkownikami języka tak zwanymi *native speakers*. Drugi aspekt wymagający intensywnego rozwoju to rozwijanie i poszerzenie słownictwa. I tu, jeżeli chodzi o leksykę specjalistyczną, obie strony zarówno lektorzy języków obcych, jak i uczący się wykładowcy przedmiotów specjalistycznych stają się dla siebie równorzędnymi źródłami informacji i partnerami w procesie uczenia. Doskonalenie swojego warsztatu pracy jest niezbędne w każdym zawodzie. Dla nauczyciela akademickiego język obcy jest jednym z narzędzi.

Uniwersytet Trzeciego Wieku. Coraz częściej zainteresowania seniorów skierowane są na naukę języków obcych, których chcą używać w trakcie podróży zagranicznych, odwiedzania rodzin i znajomych mieszkających w innych krajach jak również oglądając obcojęzyczne filmy lub po prostu dla własnego rozwoju. Uczenie się języka przez seniorów ma swoje trudności. Im człowiek jest starszy, tym więcej czasu potrzebuje na przyswojenie nowej informacji. Jednak mimo trudności związanych z nauczaniem języka osób dorosłych nie sposób nie zauważyć zalet uczenia się języka w dojrzałym wieku. Po pierwsze nie trzeba motywować dorosłych do nauki. Przystępują do tego w pełni świadomie. Motywacja zwiększa stopień aktywności w procesie przyswajania języka obcego, a ponadto jest istotnym czynnikiem warunkującym pokonanie barier psychologicznych, których praktycznie nie da się uniknąć w przypadku uczenia się języków obcych w dojrzałym wieku. Po drugie: zdobyte doświadczenie i wiedza dorosłych sprzyja kształtowaniu odpowiednich zachowań w trakcie komunikacji. Jeżeli chodzi o metodykę, to, jak słusznie zauważa Janusz Danecki, w Polsce brakuje specjalistów od metodyki nauczania języków obcych. „Trzeba bowiem pamiętać, że metod nauczania nie da się bezpośrednio przejąć od innych i zastosować w Polsce. Metody nauczania muszą być m.in. dostosowane do struktury języka polskiego i polskiego myślenia językowego szczególnie wtedy, gdy naucza się dorosłych” (Danecki, 2009). Osoba dorosła jest w stanie samodzielnie określić cel, wybrać metody nauki, potrafi zająć autorską pozycję w procesie kształcenia, jak również ocenić swoje możliwości.

Podsumowując, należy stwierdzić, że w trzecim tysiącleciu uczenie się języków obcych towarzyszy ludziom praktycznie w trakcie całego życia. Dlatego też nauczanie języków obcych powinno się stać nieodłączną częścią edukacji ustawicznej na każdym jej poziomie, jak również towarzyszyć przy nabywaniu jakiejkolwiek kwalifikacji zawodowej.

Bibliografia

1. Avdeeva I.B., Vasiljeva T.V., Levina G.M., Авдеева И.Б., Васильева Т.В., Левина Г.М. (2003), *От оригинального диалога к аутентичным текстам по специальности//Проблемы преподавания РКИ в вузах инженерного профиля: Материалы городского научно-методического семинара «Русский язык как иностранный в российских технических вузах».* – М., с. 144–157.
2. Vajkova R., Байкова Р. (2014), *Коммуникативная технология в обучении английскому языку.* <http://magarif-uku.ru/teachers-room/kommunikativnaya-tekhnologiya-v-obuchen/>
3. Cisowska G. (2009), *Формирование речевой культуры у польских студентов-нефилологов в процессе работы с аутентичными специализированными текстами// Наuczanie języka rosyjskiego na kierunkach filologicznych i niefilologicznych,* Warszawa – Lublin, s. 484–488.
4. Danecki J. (2009), *O nauczaniu języka arabskiego. Kształcenie językowe w szkolnictwie wyższym.* Warszawa, s. 83.
5. Deryńska E., Durlik D., Tanana-Nijazi M. (2011), *Nasz udział w projekcie – spostrzeżenia na temat kursu języka angielskiego dla wykładowców//Międzynarodowa konferencja*

naukowo-metodyczna „Jakość w nauczaniu języków obcych na studiach niefilologicznych”. Radom, s. 78.

6. Kitajgorodskaja G.A., Китайгородская Г.А. (2009), *Интенсивное обучение иностранным языкам: теория и практика: Учебно-методическое пособие*. – М.: Высшая школа; Научнообразовательный центр «Школа Китайгородской», 277 с.
7. Komorowska H. (2009), *Polska szkoła a znajomość języków – zasięg, powszechność i wyniki nauczania języków obcych w Polsce // Kształcenie językowe w szkolnictwie wyższym*. Warszawa, s. 26–37.
8. Leja L. (1976), *Unowocześnianie infrastruktury dydaktycznej*. Wyd.Nauk.UAM, Poznań.
9. Mamedova A.V., Мамедова А.В. (2011), *Интенсивные технологии обучения иностранным языкам как средство стимулирования коммуникативной компетентности // Актуальные задачи педагогики: материалы Междунар.науч.конф. (г.Чита, декабрь 2011 г.)*. — Чита: Издательство Молодой ученый, с. 212–216.
10. Naumov V.V., Наумов В.В. (1999), *Разработка программных педагогических средств*. Информатика и образование, №3, с. 36–40.
11. Passov E.I., Пассов Е.И. (2006), *Сорок лет спустя или сто и одна методическая идея*. – М.: Глосса-Пресс.
12. Williams Erica J. (2008), *Presentations in English*. Macmillan, Oxford 2008.

dr Galina CISOWSKA – Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu,
e-mail: g.cisowska@uthrad.pl